
Др Небојша ШАРКИЋ*

ВЕШТАЧЕЊЕ У ИЗВРШНОМ ПОСТУПКУ

Уводне напомене

Извршни поступак представља логични наставак парничног, ванпарничног, арбитражног, или неког другог, законом предвиђеног поступка. Сврха извршења судске одлуке је у претварању правне норме у реални циљ. Стога, извршни поступак представља последњу, али изузетно значајну фазу, у реализацији одређеног субјективног права.

Задатак извршног поступка је да, у најкраћем могућем року, обезбеди извршење онога што је суд у својој одлуци утврдио. Стога се начело ефикасности поступка означава као једно од основних начела. Но, оно не може бити доминантније од других, законом предвиђених начела, као што су, на пример, начело законитости, или начело хуманости извршног поступка. То практично значи, да се у извршном поступку мора обезбедити склад између права која су утврђена повериоцу извршном исправом, али и права

* Др Небојша Шаркић, помоћник савезног министра правде

дужника да своја права може штитити и да се извршење спроведе на најповољнији начин и за њега.

Однос парничног и извршног поступка

Закон о извршном поступку користи се уопштеном формулацијом да се у поступку извршења и обезбеђења сходно примењују одредбе Закона о парничном поступку ако ЗИП-ом или другим савезним законом није друкчије одређено. Овако уопштена формулација у пракси је била, с разлогом, доста критикована. Појам сходне примене оставља могућност бројних недоумица и тумачења. Чини се да би Закон, ипак, требало да назначи које одредбе ЗПП-а, или, барем, који институти поступка ће се примењивати (нпр. позивање, достављање писмена, заступање, трошкови поступка и сл.).

Имајући у виду назначену законску формулацију, може се сматрати да је област вештачења у директној примени у извршном поступку, а како то предвиђа Закон о парничном поступку. Ипак, у пракси постоје одређене недоумице које су стварале тешкоће у раду, и које би требало дефинисати.

Појам вештачења

Вештачење се сврстава у процесне радње утврђивања материјалне истине у току поступка. Суд ће одредити вештачење у свим оним случајевима када не располаже одређеним стручним знањем које је неопходно за утврђивање правног основа, или висине тужбеног захтева. Најчешће, у грађанско-правној материји судови одређују вештачења путем вештака: медицинске струке, грађевинске струке, геодета, из области саобраћаја, или било које друге области која је неопходна за ваљано доношење одлуке.

Као што смо већ рекли, концепција извршног поступка није у доношењу одлуке између странака, већ само у реализацији извршне исправе која представља извршни наслов. С тим у вези, често се постављало питање да ли је нека одлука подобна за судско извршење, или не. Под појмом подобности подразумева се могућност да се судска од-

лука реализује, те извршни суд испитује да ли су у одлуци назначени сви елементи који су неопходни за реализацију. То су прецизно означење повериоца и дужника, предмет извршења, обим и начин спровођења.

Теорија извршног поступка прави разлику између одређеног и одредивог извршења, те је за ваљано спровођење извршења довољно и уколико је извршење одреди-

во. Да би се одређено одредиво извршење спровело, суд, често, мора приступити вештачењу, како би се утврдило ваљано спровођење одлуке.

Најчешћи видови вештачења

У парници из радног односа суд може утврдити обавезу послодавца да врати радника на рад и да му исплати зараду за период у којем није радио. Свакако, да је целисходније решење када парнични суд утврди тачан износ потраживања. Ипак, нема сметњу за извршење, уколико суд утврди обавезу послодавца да раднику накнади нпр.: зајамчену зараду, просек три зараде радника на истим или сличним пословима, или означи неки други одредиви вид. Тада ће извршни суд, користећи се знањем вештака финансијске струке утврдити однос потраживања.

Идентична ситуација може бити и у извршавању одлуке из области накнаде штете. За период, у коме је лице било спречено да ради, оно има право на накнаду штете у висини изгубљене зараде. Посебан вид су и спорови по ренти због смањене опште-животне или радне способности, или смрти лица које је другоме лицу пружало издржавање. У свим оваквим случајевима, суд ће поступити на назначени начин.

Специфичан облик извршења је и у случајевима када суд досуди капитализирану ренту, нпр., услед трајније неспособности за рад. Вештак актуар, утврдиће разлику између износа који поверилац прима по основу пензије или накнаде у односу на износ који би он примао - до краја живота.

Вештачење геодетске струке користи се у бројним споровима: уређења међа, предаја имовине, повраћаја за-

узећа и сл. Када суд утврди право неког лица, на пример, за повраћај заузетог дела парцеле, извршни суд ће одредити вештака геодетске струке. Геометар ће, на терену, користећи своја знања и расположиву технику, утврдити до које тачке ће се извршити повраћај, или означити линију разграничења међу странкама. Такође, извршни суд мора ангажовати вештака грађевинске струке у предметима када је објекат, или део објекта, подигнут без правног основа, па је парнични суд наложио рушење. Начин извршења оваквих одлука одредиће лице које је за то стручно.

Прибављање стручног мишљења

Постоји читав низ животних ситуација у којима суд мора консултовати стручна лица ради ваљане реализације судских одлука. Нажалост, ни Закон о парничном поступку, а ни ЗИП, нису детаљније уредили њихов положај, па се на њих сходно примењују одредбе о вештачењу. Ипак, то није увек ни идентично, те се стварају одређене недоумице. Приликом пописа и процене покретних ствари које се морају продати у извршном поступку, службено лице суда одредиће њихову вредност. То свакако није компликовано, када се ради о уобичајеним предметима (техничка роба, покућство и сл.). Проблем настаје, ако је предмет пописа нека машина, технички уређај, накит, уметнички предмет и сл. У оваквим случајевима, суд се не може ослонити на знање службеног лица и његову компетентност. Мораће да позове у помоћ комисионара, лице које располаже додатним знањима, приликом одређивања вредности. Када се ради о сликама или другим уметничким предметима, суд мора прибавити мишљење посебних стручњака који ће проценити одређене вредности. Огромна је разлика, да ли се ради о оригиналу или репродукцији, о старом предмету или антиквитету, о безвредним новчићима или нумизматичкој збирци и сл.

Много комплекснија ситуација је у случајевима прибављања мишљења од стране центра за социјални рад, када се ради о различитим модалитетима спорова у односима родитеља и деце. Предлог новог ЗИП-а прави разлику између појма предаје детета и одузимања детета. Овом дру-

гом се приступа само у најдрастичнијим случајевима када је угрожен психофизички развој детета или његова егзистенција. То су случајеви сексуалног или физичког злостављања деце, када су родитељи душевни болесници, наркомани, када остављају дуже време децу без надзора, или сви други случајеви злостављања, или другог занемаривања детета који су резултирали одлуком о лишавању родитеља родитељског права.

Закон о извршном поступку је предвидео обавезну "сарадњу" извршног суда и органа старатељства. Процесни положај Центра за социјални рад у оваквим случајевима је, ипак, различит од положаја вештака, и пре се може означити као обавезно учешће у спору стручних лица. Свакако да би дорадом ЗИП-а, требало дорадити ову материју.

ЗАКЉУЧАК

Питање вештачења у извршном поступку је изузетно значајно. Извршни судија нема ингеренције да доноси нову извршну исправу, већ само да реализује постојећу. У том смислу, веома су танане разлике између реализације одређеног права (нпр. исплата зараде), у односу на конституисање новог права које није одређено извршном исправом.

Такође, темељнија реформа ЗИП-а, морала би направити разлику између класичног вештачења, као доказног средства, прибављања одређеног стручног мишљења при реализацији одлуке, и обавезног учешћа у поступку одређених стручних лица.

Ово се све одразило на бројна нераумевања у пракси, јер је део стручне јавности заговарао тезу да се у извршном поступку стриктно спроводи, само оно, што је у извршном наслову назначено. Друга група, ипак, заговара одређену креативност извршног суда. По нашем уверењу, извршни судија мора имати активан однос према предмету. То подразумева његово знање и креативност. У прилог овом схватању, може послужити и теорија проширене правноснажности која објашњава активну улогу извршног судије у поступку спровођења извршења. Тако је, на пример, довољно да парнични суд напише да се одређено лице мора иселити из стана и стан предати повериоцу, ис-

мора иселити из стана и стан предати повериоцу, испражњен од свих лица и ствари. Није неопходно, дакле, појединачно набрајање чланова породичног домаћинства, круга корисника стана, или појединачно набрајање предмета или покућства, која ће бити изнета.

Сасвим сигурно, да се све спорне ситуације не могу избећи, јер је живот компликованији од прописа. Ипак, суд који доноси одлуку, не може бринути само о пресуђењу, већ се разрешење спорног односа између странака може ваљано реализовати само, изузетно пецизном изреком одлуке која ће бити одређена, или, што је више могуће одредива. На такав начин, обезбедиће се заштита права грађана и њихове имовине, што је, уосталом, и сврха сваког судског поступка.

КРИВИЧНО ПРАВО